

gelisatie kwamen beide voort uit eschatologisch besef.¹⁸ Bij de oprichting van de Evangelische Alliantie in de jaren veertig dacht men aan de vervulling van een tweeledige opgave: kerstening van de heidenen in overzeese gebieden en bekering van de ontkerkelijkte massa's in het 'westen'.¹⁹

De postmillenaristische vleugel van de opwekkingsbeweging zag zich voor een dilemma gesteld, dat in de geschiedenis van het christelijk chiliisme vaker voorkwam. Enerzijds werd het aanbreken van het Rijk verkondigd als een toekomstige en exclusieve daad Gods, anderzijds riep men mensen op tot de bouw van dit Rijk. Een uitweg uit dit chiliastisch dilemma bood dezelfde benadering als bij de vaststelling van de crisis gebruikt was. Zoals er tekenen van het boze en van ongelooft bestonden, zo waren er ook tekenen van geloof en van het Godsrijk. Het Rijk van God groeit weliswaar in het verborgene, maar voor ingewijden zijn de tekenen niet over het hoofd te zien. Tot deze tekenen behoorden de internationale broederschap evenals de gebedsbijeenkomsten, maar vooral de successen bij bekering en zending. De baptistische missionaris in Indië William Carey werd geenszins voor naïef gehouden toen hij aankondigde de 420 miljoen Indiërs voor Christus te willen winnen.

Alle inspanningen en successen op het gebied van de zending werden in eschatologische zeggingskracht overtroffen door de zogenaamde 'Joden-zending'. Het resultaat hiervan was graadmeter voor de vooruitgang van het Rijk Gods. Uitgaande van Romeinen 11:25 nam men aan, dat een rest van het Joodse volk bekeerd moest zijn voordat de ongelovigen tot Christus gebracht zouden worden. Speciale verenigingen voor de bekering van Joden ontstonden. Zoals bij de organisatie tot zending onder de heidenen gingen ook hier de initiatieven uit van Londen.²⁰ De uit Duitsland afkomstige, bekeerde Jood Christian Friedrich Frey gaf in 1809 de stoot tot de stichting van de 'London Society for promoting Christianity amongst the Jews'.

Op het Europese vasteland, ook in Nederland, werden soortgelijke ver-

18. Over het verband tussen eschatologie en zending zie boven noot 7 en vooral J. van den Berg, *Constrained by Jesus' Love. An inquiry into the Motives of the Missionary Awakening in Great Britain in the Period between 1698 and 1815*, Kampen, 1956, 160-164.

19. H. Hauzenberger, *Einheit auf evangelischer Grundlage. Von Werden und Wesen der Evangelischen Allianz*, Gieszen, Zürich, 1986, 37, 53.

20. Zie in het bijzonder R.H. Martin, *Evangelicals United: Ecumenical Stirrings in Pre-Victorian Britain. 1795-1830*, London, 1983, het hoofdstuk 'The British Israel', 174-191.